

Викладене вище знов підтверджує наявність синергетичного зв'язку між інтрасистемами словотвору та формотвору. Так само від одиниці CEO (*chief executive officer*), за допомогою механізму афіксації був утворений неологізм *CEOcracy* CEO + *-cracy*. В англomовному суспільстві він вживається у значенні "найвищий адміністративний склад корпорацій та компаній" [Ferguson 2002, p. 7].

Так само на базі нової вербальної форми *Wi-Fi* (*Wireless fidelity: a networking scheme that creates a wireless connection between a device and a network or the Internet*) утворилась англomовна інновація *Wi-Fi squatter*.

Cafe owners have tried a variety of tactics to foil Wi-Fi squatters. (Los Angeles Times, August 8, 2010)

Розглянуті в роботі механізми утворення форматичних варіантів одиниць морфологічного, лексичного і синтаксичного рівнів мовної системи розкривають антропоцентричну сутність процесів реорганізації мовного матеріалу. У мовній системі, як і у всіх сферах життєдіяльності людини, традиція співіснує з експериментом, що й обумовлює можливість розвитку мови та її відповідності системологічним параметрам.

Динаміка поповнення арсеналу інноваційних мовних одиниць, способи і моделі їх утворення, особливості ментальної і вербальної репрезентації і функціонування форматичних, семантичних, функціональних варіантів, а також їх граматичні та прагматичні характеристики, зумовлюють *перспективність* подальших досліджень словникового складу англійської мови.

Література

- Андрусак І.В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу [Текст]: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 / І.В. Андрусак. – Ужгород, 2002. – 268 с. Бондаренко В.О. Фонетична структура інноваційних складних слів сучасної англійської мови (експериментально-фонетичне дослідження): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / В.О. Бондаренко. – Київ, нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2001. – 20 с. Гармаш О.Л. Англomовна епідигматика та розвиток вокабуляру: [монографія] / Гармаш О.Л. – Мелітополь: ТОВ „Видавничий будинок ММД”, 2009. – 128 с. Гармаш О.Л. Валентність англomовних інновацій як ознака синергетичності макросистеми словникового складу сучасної англійської мови / О.Л. Гармаш // Вісник Житомирського держ. університету. – Вип. 33. – 2007. – С. 92-97. Жлуктенко Ю.А. США – “Плавильний котел” американизации, мифы о языковом плюрализме и реальность / Ю.А. Жлуктенко // Межязыковые отношения и языковая политика. – К.: Наукова думка, 1988. – С.36-59. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови в 80-90-ті роки ХХ століття [Текст]: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: 10.02.04 / Ю.А. Зацний – К., 1999. – 409 с. Карпіловська Є.А. Конструювання складних словотвірних одиниць. [Текст] / Є.А. Карпіловська. – К.: Наукова думка, 1990. – 156 с. Клименко О.Л. Поповнення словникового складу англійської мови з нелітературних підсистем [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / О.Л. Клименко – Запоріжжя, 1999. – 192 с. Левицький А. Э. Горизонты развития неологии XXI века / А.Э. Левицький // горизонты современной лингвистики: Традиции и новаторство: Сб. в честь Е.С. Кубряковой. – М.: Языки славянских культур, 2009. – 856 с. Левицький А.Е. Функціональний підхід до аналізу системи номінативних одиниць сучасної англійської мови [Текст] / А.Е. Левицький // Вісник Харківського державного ун-ту. Іноземна філологія на межі тисячоліть. – 2000. – № 471. – С. 137-143. Махачашвілі Р.К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття: [монографія] / Р.К. Махачашвілі. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. – 204 с. Прищепя В.Є., Новак Л.М. Рівнева та міжрівнева компресія в сучасній німецькій мові [Текст] / В.Є. Прищепя, Л.М. Новак Л.М. // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. – 2003. – № 11. – С. 190-193. Тіщенко К.М. Метатеорія мовознавства. [монографія] / К.М. Тіщенко. – К.: Основи, 2000. – 350 с. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. / О. І. Чередниченко – К.: Либідь, 2007. – 248 с. Ash T. G. The Banality of the Good [Text] / T. G. Ash // New Statesman. – 2003. – June, 16. – P. 12-13. Bryant M.M. History of the English Language / M.M. Bryant // New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury: Lexicon Publishers, 1993. – P. XI-XVIII. Ferguson N. Full Marx [Text] / N. Ferguson // Financial Times. – 2002. – P. 7.

ГОЛУБ Ю.І.

(Запорізький національний університет)

ЛЕКСИКОГРАФІЧНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ СИСТЕМНИХ ВІДНОШЕНЬ ОДИНИЦЬ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядається специфіка відображення системної організації лексикону в англomовних словниках різних типів. Отримані в ході проведення дослідження результати підтверджують той факт, що розробка методів адекватної презентації системних зв'язків одиниць словникового складу належить до нагальних потреб сучасної лексикографії.

Ключові слова: лексикон, системні відношення, загальний тлумачний словник, навчальний словник, словникова стаття.

Голуб Ю.И. Лексикографическое отражение системных отношений единиц словарного состава английского языка. В статье рассматривается специфика отражения системной организации лексикона в словарях разных типов. Полученные в ходе проведения исследования результаты подтверждают тот факт, что разработка методов адекватной презентации системных связей единиц словарного состава является актуальной задачей современной лексикографии.

Ключевые слова: лексикон, системные отношения, общий толковый словарь, учебный словарь, словарная статья.

Golub Y.I. Lexicographic presentation of systemic relations in the English language wordstock. The given article deals with the analysis of systemic organization of the lexicon and its presentation in different types of dictionaries of the English language. The results of the research activity lend support to the idea that comprehensive explication of systemic relations in lexicon belongs to urgent tasks of modern lexicography.

Key words: lexicon, systemic relations, general-purpose dictionary, learner's dictionary, dictionary entry.

Необхідність системного підходу до опису лексики методами лексикографії визнана як вітчизняними, так і зарубіжними лінгвістами. Це знайшло відображення в дискусії з питань, пов'язаних з удосконаленням макро- та мікроструктурної організації лексикографічних довідників різних типів [Апресян 1986, Ступин 1985, Bejoint 1994, Benson 1986, McArthur 1986, Svensen 1993, Zgusta 1971]. Результати проведених досліджень багато в чому сприяли вдосконаленню методів лексикографічної практики й розробці її теорії. Разом з тим, широке коло питань залишається нерозв'язаним. До їх числа відноситься й завдання відображення системних характеристик лексики в словниках, яке зберігає свою актуальність, незважаючи на значні досягнення в цій галузі практичної лексикографії.

Складність даного завдання вимагає вироблення чіткої методики словникової роботи, побудованої на попередньому осмисленні проблеми системності словникового складу мови з урахуванням перспектив її лексикографічної презентації не в прихованому, а в експліцитному вигляді.

Однак певні властивості лексичного рівня мови, серед яких слід перш за все виділити об'ємність і багатогранність його основної одиниці, неоднорідний характер організації, складновивідність утворюючих його мікросистем, постійні порушення збалансованості його елементів, ведуть до того, що дослідження системної організації лексикону ще більше ускладнюється.

Різні напрямки вивчення системності лексикону розкривають ті чи інші аспекти його складної організації. Однак створити загальну картину лексичної системи в рамках тільки одного напрямку, як свідчить досвід, неможливо. Для цього необхідно синтезувати результати всіх проведених досліджень. Основним видом наукових робіт, які здатні виконати подібне завдання, є словники. Це зумовлено рядом факторів, серед яких слід перш за все виділити глобальність і різноспрямованість лексикографічного опису. Саме словники поєднують теорію і практику, являючи собою одночасно джерело нових ідей на шляху до створення адекватних моделей лексичної системи і спосіб перевірки достовірності теоретичних висновків. Крім того, популярність лексикографічної продукції забезпечує реальний зв'язок з носіями мови, для яких і призначені всі наукові пошуки.

Розробка методики адекватної лексикографічної презентації системної організації словникового складу англійської мови є **метою** нашого дослідження.

Об'єктом дослідження є англійська лексикографія з точки зору відображення в ній системних відношень одиниць словникового складу. **Матеріалом** дослідження стали дані тлумачних, ідеографічних, тематичних, фразеологічних словників англійської мови, словників синонімів і антонімів.

Актуальність даної роботи обумовлена як загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на виявлення сутнісних характеристик об'єктів через вивчення їх системних властивостей, так і специфічними завданнями практичної лексикографії, серед яких відображення всієї повноти системних відношень у словниковому складі можна вважати одним із найсуттєвіших.

Спостереження за системною організацією лексикону демонструють той факт, що він не є чітко упорядкованою системою одиниць, а отже, процес його формалізації є складним і багато в чому суперечливим. У структурі лексикону можна виділити такі мікросистеми: гіперо-гіпонімічні відповідності, предметно-тематичні і лексико-семантичні групи, синонімічні ряди і антонімічні пари, понятійні, асоціативні й семантичні поля, ситуативно-комунікативні групи, словотвірні гнізда, лексико-граматичні класи.

Часто отримання інформації про різні системні зв'язки одиниць лексикону англійської мови вимагає звернення до великої кількості лексикографічних джерел різних типів.

Тематичну та концептуальну співвідносність лексичних одиниць розкривають ідеографічні словники (див. Roget's 21st Century Thesaurus, Longman Lexicon of Contemporary English, A Concept

Dictionary of English by Julius Laffal). Кожен словник має свої особливості. Так, *Roget's Thesaurus* і *Concept Dictionary by Julius Laffal* являють собою перелік концептуально близьких слів при відсутності дефініцій. А *Longman Lexicon* дає до кожного заголовного слова повну словникову статтю, яка містить визначення, граматичну інформацію, стилістичні й ареальні помітки, приклади.

Інформацію про семантичну системність, основу на явищі синонімічності й антонімічності, пропонують відповідні словники. В більшості випадків слова з близьким або протилежним значенням лише перераховуються (див. Rodale J.I. *The Synonym Finder*, Webster's *New Dictionary of Synonyms*, etc). Але в деяких словниках детально аналізуються відмінності між синонімами (див. Cassell's *Modern Guide to Synonyms*, Crabb's *English Synonyms*, etc).

Системні зв'язки слів розкриваються також в комбінаторних словниках, словниках стійких словосполучень (див. Benson M., Benson E., Ilson R. *The BBI Combinatory Dictionary of English*, Oxford *Learner's Dictionary of English Idioms*, Manser M.H. *A dictionary of contemporary idioms*, etc).

Отже, одним із шляхів подолання фрагментарності лексикографічного відображення системності словникового складу є створення серії словників різних типів, пов'язаних спільністю завдань. Кожен із довідників такого лексикографічного комплексу, відображуючи той чи інший аспект лексичної системи, буде за допомогою посилань орієнтувати користувачів на інформацію, що міститься в інших словниках даної серії. З чисто наукової точки зору цей шлях цілком прийнятний, але при цьому навряд чи буде витримуватися один із основоположних принципів лексикографії – принцип утилітарності.

Більш ефективним способом лексикографічної презентації системних відношень одиниць лексикону є удосконалення пераметризації словникової статті тлумачних словників з максимальним залученням до неї гіпонімів і гіперонімів, синонімів, антонімів, тематичних відповідників, вільних та стійких словосполучень.

Виконання поставленого завдання ускладнюється наявністю "парадоксів" словникової статті. До цих парадоксів, на думку Н.Ю. Шведової [Шведова 1988, с. 7], відносяться: 1) всеосяжність завдань словникової статті і лаконічність даного жанру, що суперечить їй; 2) "класоцентризм" мови і "лексоцентризм" словникової статті; 3) максимальна концентрованість інформації в словниковій статті і властива їй потенція відновлення загальної картини класів; 4) загальний зв'язок всіх константних властивостей у слові і їх штучне розокремлення в словниковій статті; 5) розуміння слова як одиниці, що не знає стану спокою, і його представлення в словнику як одиниці статичної.

Переборюючи всі труднощі, пов'язані з різними парадоксами словникової статті, необхідно добирати лексикографічні параметри таким чином, щоб в поєднанні вони служили основою відображення системності лексикону методами лексикографії.

Однак проведений аналіз свідчить про те, що загальні тлумачні словники, що покликані описувати все багатоманіття аспектів лінгвістичної сутності одиниць англійського лексикону, розкривають внутрішню організацію кожного слова, але не відображають його системних зв'язків у повному обсязі.

У деяких словниках певною мірою розкривається словотворча системність (див. *Chambers Twentieth Century Dictionary*, *Funk & Wagnalls Standard Dictionary*). Так, словникова стаття дієслова **forgive** в *Funk & Wagnalls Standard Dictionary* включає такі похідні слова: **forgivable**, **forgivably**, **forgiveness**, **forgiver**. В більшості тлумачних словників наводяться найбільш поширені словосполучення (див. *The Concise Oxford Dictionary of Current English*, *Chambers Twentieth Century Dictionary*, *Collins Dictionary of the English Language*, etc). Наприклад, в *Chambers Twentieth Century Dictionary* словосполучення **family Bible**, **family circle**, **family man**, **family name**, **family planning**, **family tree** подаються в словниковій статті слова **family**. Включення до словникової статті синонімів не є поширеним явищем (див. *The American Heritage Dictionary*, *Webster's Third New International Dictionary of the English Language*). При цьому місце розташування синонімів може бути різним. Так, в *The American Heritage Dictionary* синоніми наводяться після кожного окремого лексико-семантичного варіанта, з яким вони зв'язані. А в *Webster's Third New International Dictionary of the English Language* синоніми виносяться в окремий розділ словникової статті. Антонімічні пари, тематико-понятійні відповідності ще більш рідкісне явище у словниковій статті загальних тлумачних словників.

У сучасних навчальних тлумачних словниках ситуація змінюється на краще. У більшості лексикографічних довідників даного типу створюються необхідні мікроконтексти, наводяться найпоширеніші словосполучення, тобто відображається лексична синтагматика (див., наприклад, *Longman Dictionary of Contemporary English*, *Collins COBUILD English Language Dictionary*). У деяких словниках певною мірою розкривається словотвірна системність. Так, у словнику *Collins COBUILD English Language Dictionary* деякі суфіксальні похідні включаються у словникову статтю кореневого слова із зазначенням частиномовної належності і інших граматичних характеристик. Словотвірний

параметр представлено й у ряді словникових статей в *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, *Longman Dictionary of Contemporary English*. Включення дериватів до словникових статей кореневих слів дає людині, яка вивчає мову, ключ до системи словотвору, концентрує її увагу на найбільш продуктивних афіксах, а це, в свою чергу, дозволяє самостійно семантизувати нові похідні слова.

Важливим завданням сучасних навчальних тлумачних словників є відображення міжслівних семантичних системних зв'язків, що є можливим при поєднанні принципів організації алфавітного та ідеографічного словників. Вдалим прикладом такого поєднання можна вважати *Longman Language Activator: The World's First Production Dictionary*. Кожна словникова стаття зазначеного лексикографічного довідника включає лексичні одиниці, об'єднані навколо однієї теми або ідеї. Структура словника ґрунтується на 1052 ключових словах-концептах, які презентують певні семантичні мікрополя. У межах кожного мікрополя реалізуються гіперо-гіпонімічні, синонімічні, антонімічні відношення. Отже, така організація словника допомагає людині, що вивчає мову, активно розвивати навички репродуктивних видів мовленнєвої діяльності. При роботі із даним лексикографічним довідником можуть вдало використовуватися два різноспрямовані підходи, які А. Мейлі називає: "tip of the tongue" approach and "tip of the iceberg" procedure" [Maley 1998, p. 7]. У першому випадку ("від кінчика язика") робота проводиться у напрямку від поняття до слова, тоді як другий підхід ("від верхівки айсберга") дає студентам можливість через вивчення семантично близьких слів вийти у відповідні асоціативні поля.

Міжслівні семантичні системні зв'язки можуть відображатися і в словниках, побудованих на суто алфавітному принципі розташування одиниць. Так, синоніми, антоніми, слова з близьким і контрастним значенням включаються до словникових статей, наприклад, в *Collins COBUILD English Language Dictionary*, *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*.

Отже, проведений аналіз англомовних словників свідчить про те, що удосконалення їх мікроструктурних характеристик дійсно сприяє адекватному відображенню системних відношень одиниць словникового складу англійської мови.

Література

Апресян Ю.Д. Интегральное описание языка и толковый словарь / Юрий Дереникович Апресян // Вопросы языкознания. – 1986. – № 2. – С. 57-71. Ступин Л.П. Лексикография английского языка / Л.П. Ступин. – М.: Высшая школа, 1985. – 168 с. Шведова Н.Ю. Парадоксы словарной статьи / Н.Ю. Шведова // Национальная специфика языка и её отражение в нормативном словаре. Сб. статей. – М.: Наука, 1988. – С. 6-11. Bejoint H. Tradition and innovation in modern English dictionaries / Henri Bejoint – Oxford: Clarendon press, 1994. – 276 p. Benson M. Lexicographic description of English / Morton Benson – Amsterdam; Benjamins, 1986. – 164 p. Maley A. From tip of the tongue to tip of the iceberg / A. Maley // Longman Language Review. – 1998. – Issue No. 4. – P. 5-7. McArthur T. Worlds of reference: Lexicography, learning and language from the clay tablet to the computer / Tom McArthur – Cambridge etc.: Cambridge University Press, 1986. – 230 p. Svensen B. Practical Lexicography: Principles and Methods of Dictionary-Making / Bo Svensen – Oxford, New York: Oxford univ. press, 1993. – 315 p. Zgusta L. Manual of lexicography / Ladislav Zgusta. – Praha, Academia, 1971. – 360 p.

ДОЛЯ М.А.

(Запорізький національний університет)

ФЕНОМЕН СТРЕСОВОГО СТАНУ ЛЮДИНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВЕРБАЛІЗАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті приділяється увага англомовним засобам номінації основних елементів лінгвокультурного концепту СТРЕС.
Ключові слова: стрес, неологізм, розвиток мовної системи.

Доля М.А. Феномен стрессового состояния человека и особенности его вербализации в английском языке. В статье уделяется внимание англоязычным способам номинации основных элементов лингвокультурного концепта СТРЕСС.
Ключевые слова: стресс, неологизм, развитие языковой системы.

Dolya M.A. Phenomenon of stress and its specific ways of verbalization in English. The article deals with the English means nominating the basic elements of lingvocultural concept STRESS.
Key words: stress, neologism, development of the language system.

Сучасний образ життя людини західного світу все більш віддаляє її від природного для неї способу існування, змушуючи при звичаюватись до незвичних форм буття. В умовах нестримного технологічного прогресу модель світу стає більш складною, людина набуває інших характеристик,